

DOI 10.52363/2414-5866-2025-1-38

УДК 351:355.58

*Кришталь Т.М., д.е.н., проф., НУЦЗУ, м. Черкаси,
ORCID: 0000-0002-9715-2689,*

*Костенко В.О., к.держ.упр., НУЦЗУ, м. Черкаси,
ORCID: 0000-0001-6604-272X,*

*Горбаченко Ю.М., к.істор.н., доц., НУЦЗУ, м. Черкаси,
ORCID: 0000-0002-3515-3600*

*Kryshstal T., Doctor of Economic Sciences, Professor, National University
of Civil Defence of Ukraine, Cherkasy,*

*Kostenko V., Ph.D in public administration, National University of Civil Defence
of Ukraine, Cherkasy,*

*Horbachenko Y., Ph.D in Historical Sciences, Associate Professor,
National University of Civil Defence of Ukraine, Cherkasy*

ПІДВИЩЕННЯ СПРОМОЖНОСТЕЙ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ В РАМКАХ МЕХАНІЗМУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЄС

ENHANCEMENT OF THE CAPACITIES OF THE CIVIL PROTECTION SYSTEM OF UKRAINE WITHIN THE FRAMEWORK OF THE EU CIVIL PROTECTION MECHANIS

Ключовим маркером прогресу у сфері забезпечення національної безпеки України є удосконалення системи державного управління у сфері цивільного захисту. Надійний захист населення, територій, майна і довкілля від надзвичайних ситуацій є невід'ємною складовою державної політики у сфері національної безпеки. Незважаючи на воєнні дії, Україна продовжує реформування системи і сил цивільного захисту в рамках реалізації Угоди про асоціацію з ЄС. У статті висвітлено організаційно-управлінські аспекти інтеграції України у європейський безпековий простір. Окреслено напрями удосконалення системи цивільного захисту в контексті участі у Механізмі цивільного захисту ЄС для створення надійного безпекового середовища.

***Ключові слова:** Європейський Союз, цивільний захист, надзвичайна ситуація, національна безпека, європейська інтеграція.*

A key marker of progress in ensuring Ukraine's national security is the improvement of the state administration system in the field of civil protection. Reliable protection of the population, territories, property and environment from emergencies is an integral part of the state policy in the field of national security. Despite military actions, Ukraine continues to reform the civil protection system and forces within the framework

of the implementation of the Association Agreement with the EU. The paper highlights the organizational and managerial aspects of Ukraine's integration into the European security space. It outlines the directions for improving the civil protection system in the context of participation in the EU Civil Protection Mechanism to create a reliable security environment.

Keywords: *European Union, civil protection, emergency, national security, European integration.*

Постановка проблеми. В умовах збройної агресії підрозділи ДСНС України виконують широкий спектр завдань і заходів із захисту цивільного населення: пошукові, аварійно-рятувальні та інші невідкладні роботи на місцях ракетних та артилерійських ударів; ліквідація наслідків авіаційних обстрілів; гасіння складних пожеж; доправлення гуманітарної допомоги; евакуація населення; здійснення відновлювальних робіт на деокупованих територіях; гуманітарного розмінування територій від вибухонебезпечних предметів (ВНП). Обсяги завдань, які виконують фахівці ДСНС щоденно зростають, відповідно постійно узагальнюється та оновлюється перелік першочергових потреб органів і підрозділів ДСНС з метою їх підкріплення та покращення виконання рятувальниками завдань за призначенням.

Європейська та євроатлантична інтеграція України, військова агресія, збільшення масштабів та наслідків надзвичайних ситуацій техногенного, природного та воєнного характеру (НС), актуалізує проблему модернізації системи цивільного захисту (ЦЗ), відповідності її функціонування високим європейським стандартам. Україна зацікавлена в подальшому поглибленні співпраці з ЄС та країнами-членами з метою забезпечення відновлення та подальшої розбудови безпечного простору в державі. Існує потреба у тісній співпраці з профільними європейськими інституціями в рамках членства у Механізмі цивільного захисту ЄС (МЦЗ ЄС). Тож, сукупність політичних, безпекових, соціально-економічних чинників формує на сьогодні проблему підвищення рівня спроможностей державної системи ЦЗ для ефективного захисту цивільного населення в умовах загроз воєнного характеру в рамках МЦЗ ЄС, що потребує подальших наукових досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти державного управління у сфері ЦЗ досліджувались у працях: В. Андронova, С. Крука, С. Домбровської, С. Азарова, А. Любінського, О. Бикова, П. Волянського, С. Артем'єва, А. Довганя, О. Євсюкова, В. Ковальчук, І. Криничної та ін.

Процеси інтеграції України до МЦЗ ЄС досліджувались О. Трушем, О. Подскальною, А. Терент'євою, О. Твердохлібом, В. Костенком [1-7]. Зокрема, А. Терент'євою продемонстровано функціональний аспект МЦЗ ЄС в сучасних умовах суспільного розвитку [5]. Яковчук Р. та Лоїк В. наголосили, що модель активації МЦЗ НАТО дасть можливість ефективно реагувати на масштабні НС, ліквідація наслідків яких потребує залучення міжнародних сил [8]. Аналіз наукових джерел дозволяє нам зробити висновок, що

удосконалення системи ЦЗ України на основі кращих європейських практик якісно підвищить її спроможність щодо реагування на різні НС.

Виклад основного матеріалу дослідження. У 2022 році Україна отримала дорожню карту вступу до МЦЗ ЄС (UCPM), отримавши офіційну підтримку від країн-членів. 20 квітня 2023 року наша країна підписала Угоду та офіційно стала 36-ою учасницею МЦЗ ЄС [9]. 8 листопада 2023 року Парламент України офіційно ратифікував Угоду щодо участі України в МЦЗ ЄС. 28 листопада 2023 року Президент України підписав Закон «Про ратифікацію Угоди між Україною, з однієї сторони, та ЄС, з іншої сторони, щодо участі України в МЦЗ ЄС» [10-11]. 10 травня 2024 року КМУ прийняв постанову № 535 щодо внесення відповідних змін до Положення про ДСНС, якою уповноважив її на здійснення функцій Національного координатора участі України в МЦЗ ЄС [12]. Усі міждержавні процедури щодо набрання чинності Угоди закінчено 14.12.2023 р. (обміном листами між МЗС та DG ECHO). Дані рішення сприятимуть забезпеченню повноцінної участі України у МЦЗ ЄС. Також це є нормативно-правовим підґрунтям для подальшої роботи у сфері ЦЗ. МЦЗ ЄС — це система співпраці країн-членів ЄС та 10 країн-учасниць (Албанія, Боснія та Герцеговина, Ісландія, Чорногорія, Молдова, Північна Македонія, Норвегія, Сербія, Туреччина та Україна), яка направлена на запобігання, попередження й реагування на НС в ЄС і за його межами, шляхом надання координованої міжнародної допомоги.

Рішення про заснування МЦЗ ЄС Рада ЄС прийняла 23.10.2001 р. у м. Люксембурзі. 17 грудня 2013 року Європейський парламент та Рада прийняли Рішення № 1313/2013/EU «Про Механізм цивільного захисту Союзу». МЦЗ ЄС адмініструється Європейською Комісією і регулярно активується для реагування на різні НС всередині і за межами Європи через Координаційний центр реагування на НС (ERCC).

Із початку повномасштабного збройного вторгнення росії в Україну МЦЗ ЄС направляє всебічну екстрену допомогу Україні. Авторитет МЦЗ ЄС, як ефективного і дієвого інструменту з надання гуманітарної допомоги населенню є загальноновизнаним. Через МЦЗ ЄС до України направляється допомога з усієї Європи, а її вартість становить близько 3 млрд. грн. Це техніка, медичне обладнання, лікарські засоби, генератори та інше. Тепер Україна також може через МЦЗ надавати допомогу іншим державам, що опиняються у кризі, та передавати іноземним колегам знання і навички роботи в умовах ведення бойових дій. Лише у 2022 р. ЄС надав понад 700 млн. євро гуманітарної та прямої підтримки через МЦЗ ЄС для пом'якшення наслідків повномасштабної збройної агресії. Термінова активізація МЦЗ ЄС із початком війни дала змогу задовольнити базові потреби постраждалих та посилити здатність державних органів влади реагувати на НС. З огляду на це приєднання до Механізму, який об'єднує всі служби з НС, є пріоритетом для України. Варто зазначити, що держсистеми ЦЗ країн-членів ЄС у більшості

є децентралізованими з керівництвом або на урядовому рівні, або делеговані одному з міністерств (оборони, внутрішніх справ, внутрішньої безпеки тощо) чи спеціалізованому органу державного управління (міністерству, агенції, службі). Окрім цього, В. Демчук наголошує на необхідності підготовки керівного складу органів управління і особового складу пошуково-рятувальних підрозділів, розвитку добровільних формувань ЦЗ та навчанні населення щодо дій в умовах НС.

З 2023 року за запитом Єврокомісії представники ДСНС здійснюють робочі візити до Центру координації реагування на НС (ERCC) для надання допомоги у процесах організації і координації міжнародної гуманітарної допомоги, яка надається Україні через МЦЗ ЄС, а також поглибленням співробітництва з європейськими партнерами і отримання практичних знань і навичок щодо роботи МЦЗ ЄС. Важливу координуючу роль відіграє МЦЗ ЄС в процесі надання гумдопомоги Україні, що надходила та продовжує надходити від країн-членів ЄС, а також інших держав в логістичні хаби. Реалізуються пріоритетні напрямки роботи у сфері ЦЗ щодо підвищення готовності до ліквідації наслідків НС та превентивні заходи щодо запобігання їх виникненню. Відтепер Україна зможе повноцінно використовувати передові технології, інструменти, програми для розвитку національної системи ЦЗ. Ми зможемо оперативно залучати допомогу, що для нас надважливо в умовах повномасштабної війни й постійних ворожих атак. Для належної комунікації в структурі ДСНС ще в червні створили Офіс з питань взаємодії з МЦЗ. Також наші фахівці матимуть можливість навчатися, обмінюватися експертами і впроваджувати кращі європейські практики. Для інших країн-учасників будуть корисними знання і навички роботи ДСНС в умовах бойових дій.

Нині існує тенденція на рівні ЄС щодо переходу від системи ЦЗ, що орієнтована на реагування на виникнення НС і ліквідацію їх наслідків, до системи, завданням якої є запобігання і профілактика НС різного характеру. Досвід співпраці з МЦЗ ЄС у довоєнний період, а також допомога ЄС під час військових дій доводять доцільність повноцінної участі України в ньому з метою підвищення рівня ефективності національної системи ЦЗ, посилення її спроможностей у запобіганні та ліквідації наслідків НС на національному і міжнародному рівнях за підтримки Координаційного центру реагування на НС, що сприятиме координованому наданню гуманітарної допомоги постраждалим.

За підтримки Європейської спільноти проводиться активна робота щодо визначення, формування та подальшої сертифікації українських команд-модулів. Україна продовжує інтеграцію до європейської системи ЦЗ та зміцнює свою здатність оперативно реагувати на природні та техногенні катастрофи. У межах нового проекту, що реалізується за підтримки ЄС в рамках МЦЗ ЄС (UCPM), українські рятувальні служби отримують сучасне об-

ладнання та розширяють можливості швидкого реагування на стихійні лиха, такі як повені та підтоплення.

Консультативна місія з питань радіаційних, хімічних, біологічних загроз у рамках МЦЗ ЄС здійснила оцінку можливостей України реагувати на РХБ виклики і презентувала перші висновки. Практичні відпрацювання готовності РХБ-підрозділів ДСНС проводилися впродовж тижня у різних регіонах. На них експерти Місії мали змогу ознайомитися зі спроможностями України діяти у разі НС, пов'язаних з РХБ загрозами, отримали необхідну інформацію для подальшого аналізу та напрацювання рекомендацій. Це дало змогу не тільки оцінити стан готовності наших підрозділів РХБ захисту до дій за призначенням, а і надало можливість підвищити рівень їх матеріально-технічного забезпечення. Аналіз Консультативної місії є важливим для України й з точки зору ризиків, які несе російська агресія. Найбільшими такими ризиками є можливе здійснення росіянами терористичних актів на АЕС, використання бойових отруйних речовин на лінії зіткнення, ракетні удари по хімічно-небезпечним об'єктам, погрози застосувати ядерну зброю проти України та європейських країн, а також використання біологічної зброї проти мирного населення. ДСНС має плани створити Модуль РХБ розвідки та відбору проб із подальшою сертифікацією в МЦЗ ЄС для допомоги іншим країнам в ліквідації наслідків РХБ інцидентів. Приєднання до МЦЗ ЄС дає змогу розширити можливості України в реагуванні на НС, але водночас і може суттєво посилити спроможності інших країн-членів допомогою від української сторони. Для ДСНС дуже цінно отримати експертну оцінку на вибудовану систему задля її оптимізації й розвитку, особливо у контексті поглиблення участі в МЦЗ ЄС. ДСНС України уже зараз працює над удосконаленням системи реагування України на РХБ виклики. Однак, ґрунтовний експертний аналіз та рекомендації допоможуть поглибити й розвинути цей процес, аби Україна у подальшому могла повноцінно співпрацювати з європейськими країнами для реагування на РХБ загрози. Слід наголосити на важливості для української сторони отримати у фінальному звіті Місії не лише оцінку нинішніх процедур і технічних можливостей РХБ підрозділів, але й пропозиції щодо їх уніфікації та стандартизації, оновлення обладнання. Це необхідно аби забезпечити синхронізацію і можливості роботи підрозділів СБРН під час інцидентів в Україні й таку ж можливість роботи РХБ-підрозділів ДСНС в європейських країнах. Усе це дуже важливо з точки зору нашої участі в МЦЗ ЄС.

21.03.2024 р. ДСНС України провела командно-штабне навчання з відпрацювання порядку залучення модуля пошуково-рятувальних робіт (HUSAR) для надання допомоги у ліквідації наслідків НС на території іноземних держав у рамках МЦЗ ЄС. Навчання проводилися у Державному центрі управління в НС і на базі Мобільного рятувального центру швидкого реагування ДСНС України за участі всіх структурних підрозділів апарату ДСНС. У

ході навчання поетапно відпрацьовано теоретичну та практичну частину дій ДСНС, відповідно до розроблених алгоритмів, з моменту отримання від Координаційного центру з реагування на НС ЄС запиту про допомогу в ліквідації наслідків землетрусу до прийняття рішень щодо залучення модуля HUSAR, підготовки необхідних документів та висунення сил і засобів для надання допомоги. Своєю чергою команда важкого класу МРЦ ШР ДСНС практично продемонструвала свою готовність оперативно реагувати на НС з подолання наслідків землетрусу. Українські рятувальники ретельно готуються до реагування на НС на міжнародному рівні у рамках МЦЗ ЄС, відпрацьовуючи алгоритми дій під час надання допомоги всім країнам ЄС, щоб бути готовими до пошуково-рятувальних операцій будь-якої складності.

Завдяки спільним зусиллям сил оборони та операторів протимінної діяльності, у 2023 році окремі території України, що була забруднена вибухонебезпечними предметами (ВНП), вдалося скоротити із 174 тис. кв. км до 156 тис. кв. км. При цьому згідно з Планом заходів із розмінування земель сільськогосподарського призначення, що схвалено Національним органом протимінної діяльності, визначено понад 5 тис. км² сільгоспугідь, які потребують обстеження та в подальшому розмінування.

Роботи з розмінування є одними з найбільш пріоритетних завдань для нашої країни. Якщо не очищувати території від ВНП предметів, можна отримати складні наслідки як для економіки України, так і для населення інших країн, бо невикористання великої кількості родючих земель сприятиме світовій продовольчій кризі. У цьому аспекті до катастрофічних наслідків відноситься й неможливість відновлення та розвитку економіки України на деокупованих територіях, зростання кількості жертв серед цивільного населення внаслідок підриву на мінах і ВНП, а також створення передумов погіршення екологічної ситуації у цілих регіонах. Наразі в ДСНС з метою пришвидшення процесів розмінування та підвищення безпеки персоналу, розпочато використання машин механізованого розмінування та роботизовані комплекси для проведення розвідки територій й знешкодження мін. Станом на квітень 2024 року в наявності ДСНС було 38 машин механізованого розмінування. З них 32 залучені до робіт, 6 – до тренінгу особового складу. З їх допомогою розміновано вже понад 670 га територій. Наразі продовжується підготовка до використання мінно-пошукових собак та опановується використання безпілотних літальних апаратів для проведення розвідки територій, що забруднені вибухонебезпечними предметами.

Розмінування земель в Україні: 21 березня поточного року Прем'єр-міністр України заявив під час засідання Кабміну, що за 2025 рік планують обстежити понад 3 млн. га. Уряд акцентує зусилля на гуманітарному розмінуванні, і в цьому році планується провести технічне обстеження території загальною площею 31 тис. км² (3,1 млн. га). Зараз пріоритетно йде робота з розмінуванням сільськогосподарських земель, оскільки це надзвичайно ва-

жливо в контексті нової посівної. Маємо вже понад 80 сертифікованих операторів протимінної діяльності та понад 200 машин розмінування. Згідно з оцінками Всесвітнього банку, близько \$30 млрд. необхідно на повне розмінування території України. Завдяки фінансовій та технічній підтримці міжнародних партнерів у сфері розмінування процес очищення території від мін значно прискориться і дозволить розмінувати територію нашої держави в найближчі роки.

Регіональна співпраця з іншими країнами та МЦЗ ЄС, обмін досвідом і знаннями, які здобула Україна під час війни, принцип єдиних стандартів та правил, які діють в МЦЗ ЄС - все це є запорукою успішної та ефективної європейської системи ЦЗ, в якій Україна готова брати активну участь та відігравати провідну роль. Варто зазначити, що Україна навіть під час війни допомагає іншим країнам, які постраждали від катастроф та стихійного лиха. Зокрема, зведені загони ДСНС у 2023 році допомагали турецьким колегам долати наслідки катастрофічного землетрусу, а також ліквідовували наслідки повеней у Словенії. Саме це є яскравим прикладом солідарності в дії. Разом з тим, представники ДСНС постійно перебувають у Європейському центрі з реагування на катастрофи ERCC і беруть участь в координації питань надання гуманітарної допомоги Україні через МЦЗ ЄС, а також продовжують участь в регіональній програмі ЦЗ PPRD East3.

Навчальний курс з оперативного інтегрування (ОІС), мета якого – підвищення рівня обізнаності та розширення знань про МЦЗ ЄС та його роботу – відбувся у місті Гарстад, Королівство Норвегія. Подібні навчання сприятимуть посиленню оперативної взаємодії між службами реагування на НС в країні, яка постраждала від стихійного лиха, європейською допомогою, що надається згідно з директивами ЄС щодо підтримки приймаючої країни (HNS) та іншими національними і міжнародними стандартами. Отриманий досвід є вкрай важливим для українських рятувальників. Вони зможуть ефективніше організувати роботу з ліквідації наслідків НС, як в Україні, так і за її межами. Це особливо актуально для команди важкого класу з пошуку та порятунку МРЦ ШР ДСНС України MRC Ukraine, класифікованої в системі INSARAG, а також під час ліквідації наслідків НС в Україні із залученням європейської допомоги. Подібні навчання сприятимуть посиленню оперативної взаємодії між службами реагування на НС в країні, яка постраждала від стихійного лиха, європейською допомогою, що надається згідно з директивами ЄС щодо підтримки приймаючої країни (HNS) та іншими національними і міжнародними стандартами.

Висновки. В результаті проведеного дослідження можна зробити висновки, що повноцінна участь України у МЦЗ ЄС однозначно відкриває нові можливості для підвищення рівня спроможностей національної системи ЦЗ у відбитті військової агресії, протидії НС різного характеру, наданні допомоги постраждалому населенню у відбудовний період. Перевагами участі у

МЦЗ ЄС є безпосередня інтеграція в європейську сім'ю ЦЗ; швидка та ефективна допомога у ліквідації НС; фінансова підтримка; обмін професійними знаннями та досвідом, вивчення передових практик у сфері ЦЗ; удосконалення національної системи ЦЗ та напрацювання спільних з ЄС підходів у цій сфері; підвищення безпеки та захисту населення; міжнародна співпраця та солідарність; участь у формуванні політики ЄС у сфері ЦЗ; посилення іміджу України, у тому числі ДСНС, на міжнародній арені.

Список використаних джерел:

1. Подскальна О. А. Приєднання України до Механізму цивільного захисту Європейського Союзу – один із пріоритетів її європейського вибору // Інвестиції: практика та досвід: науково-практичний журнал. К. 2015. № 19. С. 130-134.
2. Бойко О. А. Державне управління у сфері цивільного захисту: грані міжнародного співробітництва в контексті євроінтеграції України // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. Вип. 1 (58): у 2 ч. Ч. 1. 2019. С. 123-132.
3. Бойко О. А. Стратегія реформування державного управління у сфері цивільного захисту з урахуванням євроінтеграції України // Аспекти публічного управління: наук. ж. ДРІДУ НАДУ. – Дніпро, 2019. Т. 7. № 9-10. С. 32-39.
4. Труш О.О., Козубенко О.А. Політика Європейського Союзу у сфері цивільного захисту // Теорія та практика державного управління. 2009. № 3. С. 437-442.
5. Терент'єва А., Твердохліб О. Механізм цивільного захисту ЄС в умовах пандемії Covid-19. Збірник наукових праць НАДУ. Випуск 2, 2020. С. 110-117.
6. Костенко В.О., Журбинський Д.А. Напрями реалізації державної політики України у сфері цивільного захисту на шляху до європейської інтеграції. Фаховий науковий журнал: Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. Випуск 1, 2024. С. 95-100.
7. Костенко В.О., Журбинський Д.А. Організаційно-управлінські аспекти інтеграції України до Механізму цивільного захисту ЄС. Фаховий науковий журнал: Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. Вип. 3, 2023. С. 63-67.
8. Яковчук Р., Лоїк В., Синельников О., Ковальчук В., Поліщук В. Обґрунтування моделі механізму цивільного захисту організації північноатлантичного договору та його активації в умовах особливого періоду в Україні. Науковий вісник: Державне управління. 2022. № 2 (12), С. 165-181.
9. Угода між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, з іншої сторони, щодо участі України в Механізмі цивільного захисту Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_002-23#Text.
10. Про ратифікацію Угоди між Україною, з однієї сторони, та ЄС, з іншої сторони, щодо участі України в МЦЗ ЄС: закон України від 8 листопада 2023 року № 3434-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3434-20#Text>.
11. Про Механізм цивільного захисту ЄС. URL: <https://dsns.gov.ua/mizhnarona-diyalnist/spivrobitnictvo-z-mexanizmom-civilnogo-zaxistu-jes/zagalna-informa-ciia-1>.
12. Деякі питання Державної служби з надзвичайних ситуацій: постанова

References:

1. Podskalna O.A. Ukraine's accession to the European Union Civil Protection Mechanism is one of the priorities of its European choice // Investments: practice and experience: scientific and practical journal. K. 2015. № 19. Pp. 130-134.
2. Boyko O.A. State administration in the field of civil protection: facets of international cooperation in the context of Ukraine's European integration // Efficiency of state administration: collection of scientific works – Issue 1 (58): in 2 parts. Part 1. 2019. Pp. 123-132.
3. Boyko O.A. Strategy for reforming public administration in the field of civil protection taking into account the European integration of Ukraine // Aspects of public administration: scientific journal of the Department of Civil Protection of the National Academy of Sciences of Ukraine. Dnipro, 2019. Vol. 7. № 9-10. Pp. 32-39.
4. Trush O.O., Kozubenko O.A. Policy of the European Union in the field of civil protection // Theory and practice of public administration. 2009. Issue 3. Pp. 437-442.
5. Terentieva A., Tverdokhlib O. The EU civil protection mechanism in the context of the Covid-19 pandemic. Collection of scientific works of the National Academy of Sciences of Ukraine. Issue 2, 2020. Pp. 110-117.
6. Kostenko V.O., Zhurbinsky D. A. Directions of implementation of the state policy of Ukraine in the field of civil protection on the way to European integration. Specialized scientific journal: Dnipro scientific journal of public administration, psychology, law. Issue 1, 2024. Pp. 95-100.
7. Kostenko V.O., Zhurbinsky D.A. Organizational and managerial aspects of Ukraine's integration into the EU Civil Protection Mechanism. Specialized scientific journal: Dnipro scientific journal of public administration, psychology, law. Issue 3, 2023. Pp. 63-67.
8. Yakovchuk R., Loik V., Synelnikov O., Kovalchuk V., Polishchuk V. Substantiation of the model of the civil protection mechanism of the North Atlantic Treaty Organization and its activation under the special period in Ukraine. Scientific Bulletin: State Administration. 2022. № 2 (12), Pp. 165-181.
9. Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, on the other hand, on Ukraine's participation in the Union Civil Protection Mechanism. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_002-23#Text.
10. On the ratification of the Agreement between Ukraine, on the one hand, and the EU, on the other hand, on Ukraine's participation in the EU Civil Protection Mechanism: Law of Ukraine of November 8, 2023 № 3434-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3434-20#Text>.
11. On the EU Civil Protection Mechanism. URL: <https://dsns.gov.ua/mizhnarona-diyalnist/spivrobotnictvo-z-mexanizom-civilnogo-zaxistu-jes/zagalna-informa-ciia-1>.
12. Some issues of the State Emergency Service: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated May 10, 2024. № 535. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/535-2024-%D0%BF#Text> ENHANCING.